

Г. В. Дмитренко,
д. держ. упр., заступник віце-президента,
Національна академія державного управління При Президентіві України

НЕОБХІДНІСТЬ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ (НА ПРИКЛАДІ КАЗЕННОГО ЗАВОДУ ПОРОШКОВОЇ МЕТАЛУРГІЇ)

Стаття присвячена проблемам ефективності і законності використання коштів та майна, інших активів державних підприємств (на прикладі Казенного заводу порошкової металургії за період 2008—2010 років).

This article is devoted to the problems of effectiveness and legality of use of funds, property and other assets of state enterprises (for example, Kazenny plant of powder metallurgy).

Ключові слова: фінанси, майно, активи, ефективність використання державного майна, фінансова звітність.

Key words: finance, property, assets, efficiency of state property use, financial statements.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМ

Держава приділяє значну увагу Броварському заводу порошкової металургії, який є найбільшим спеціалізованим підприємством порошкової металургії в Європі, є першим в Україні та колишньому Радянському Союзу підприємством із закінченим циклом виробництва.

Однак, через нестачу обігових коштів залучаються аванси від замовників, що призводить до нарахування та відрахування значних сум податків на прибуток, і, як наслідок, підприємство має збитки. Також використання обігових коштів Казенного заводу порошкової металургії показує, що підприємство функціонує в достатньо стабільних умовах господарювання, але з метою подальшого підвищення ефективності використання оборотного капіталу та покращення фінансового стану в цілому доцільно розробити заходи для підвищення економічної ефективності роботи підприємства, а саме: звернути увагу на проблеми, зв'язані з реалізацією продукції, введенні нових видів продукції, розробленням концепцій стратегічного розвитку по зниженню матеріальних та енергетичних затрат, відсутністю відділу маркетингу і сповільненням росту виторгу нових видів продукції.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ, ТА ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ПИТАНЬ

За таких поставлених проблем виникає наукова дискусія навколо основних питань: чи забезпечується на сьогодні повною мірою чинним законодавством фінансова стійкість, збереження та використання майна, як діє система контролю і чи може створити необхідні умови для їх охорони, раціонального використання. У

вітчизняній науковій літературі ця проблематика ще не стала об'єктом для ґрунтовних досліджень, що зумовлює актуальність даного дослідження.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Завдання статті — дати оцінку ефективності і законності використання коштів і майна, інших активів, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності. Яким чином можна покращити та забезпечити збалансований фінансовий розвиток підприємства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Броварський завод порошкової металургії — найбільше спеціалізоване Підприємство порошкової металургії в Європі — є першим в Україні і колишньому Радянському Союзу підприємством із закінченим циклом виробництва. В основу проектування заводу Дніпропетровським Інститутом УкрДІПРОМЕЗ була покладена технологія виробництва, розроблена Інститутом проблем матеріалознавства АН УРСР. Постановою ЦК КП України і Ради Міністрів УРСР від 13 серпня 1958 року "Про розвиток порошкової металургії і впровадження у виробництво металокерамічних виробів" було затверджене перше проектне завдання щодо будівництва заводу з виробництва залізного порошку та виробів з нього. Рада народного господарства Київського економічного адміністративного району видала УкрДІПРОМЕЗу завдання на проектування заводу порошкової металургії у Броварах. Так, у 60-х роках розпочалося будівництво заводських корпусів і тимчасового житла для будівельників.

Порошкова металургія — прогресивний метод виробництва з великими перспективами подальшого розвитку. Вона багато в чому визначає розвиток сучасного машинобудування і приладобудування, для яких потрібні нові матеріали зі спеціальними властивостями

(жаромічні, корозійностійкі, антифрикційні, фрикційні, композиційні та інші). Порошкова металургія є новим технологічним методом одержання виробів із заданими фізико-механічними властивостями, уникаючи традиційних методів одержання виробів (лиття, ковки, прокатки, механообробки). Великою перевагою порошкової металургії є економічність пресування виробів із порошків, що не потребують додаткової обробки. Це значно знижує витрати металу у порівнянні з відомими способами виробництва.

Порошкова металургія дозволяє одержувати композиції матеріалів з особливими властивостями, яких неможливо одержати звичайним шляхом.

У виробництві заводу є такі технологічні напрями:

- виробництво залізного порошку;
- виробництво спечених виробів антифрикційного і конструкційного призначення на основі металів та із тугоплавких сполук;
- виробництво спечених фрикційних дисків на основі бронзи;
- виробництво композиційних матеріалів і виробів на основі вугле- та склопластиків;;
- виробництво прес-форм та інструментів, буряковикопувальних установок;
- виробництво захисних газів;
- виробництво теплоносіїв;
- виробництво товарів народного споживання;
- ремонти і виготовлення устаткування.

У ті часи завод випускав 35% залізного порошку, що виготовлявся для СРСР, більше 45% металокерамічних виробів, абсолютну більшість виробів фрикційного призначення і виробів із тугоплавких сполук та самозв'язаного карбіду кремнію.

У 2003 році Верховна Рада України прийняла нові Цивільний та Господарський кодекси, які визначають правовий статус як юридичної особи в цілому, так і певних видів господарюючих суб'єктів [1; 2].

Слід зазначити, що у 2004 році зросло створення приватних підприємств.

Згідно з чинним законодавством підприємства інших форм власності поряд з державними підприємствами мають однакові права та можливості, щодо участі виконання державного замовлення.

Орган управління підприємства — Міністерство промислової політики України. Форма власності — загальнодержавна.

Підприємство здійснює свою діяльність відповідно до законодавства України та статуту підприємства.

Підприємство створено з метою отримання прибутку за рахунок виробничої та підприємницької діяльності в галузях порошкової металургії, виробництва вуглецевих тканин із волокон і виробів на їх основі та металогалантереї.

Підприємство має самостійний баланс, розрахунковий, валютний та інші рахунки в установах банків, печатку із своїм найменуванням. Підприємство може мати товарний знак для товарів, який реєструється відповідно до Законодавства України.

Підприємство відповідає за своїми зобов'язаннями коштами та іншим майном, що є в його розпорядженні, крім основних фондів. У разі недостатності таких коштів та майна у підприємства відповідальність за його зобо-

в'язаннями несе власник у разі попереднього погодження зобов'язань та умов з власником.

Підприємство не несе відповідальності за зобов'язаннями держави та Міністерства промислової політики України, уповноваженого управляти майном казенного підприємства.

Підприємство має право вступати до асоціацій, консорціумів, концернів та інших об'єднань підприємств лише за погодженням з Кабінетом Міністрів України.

Майно Підприємства включає основні фонди та обігові кошти, а також інші цінності, вартість яких відображається у самостійному балансі підприємства.

Майно, що є у державній власності і закріплене за Підприємством, належить йому на праві оперативного управління.

Основним узагальнюючим показником фінансових ресурсів господарської діяльності підприємства є прибуток або інший показник ефективності його діяльності, визначений Міністерством промислової політики України.

Порядок використання чистого прибутку підприємства визначається Міністерством промислової політики України шляхом встановлення обов'язкових нормативів розподілу такого прибутку.

Результати аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства засвідчили про збитковість діяльності його фінансового стану. Зокрема, показники фінансової стійкості, покриття, абсолютної та загальної ліквідності, коефіцієнт заборгованості досягають оптимального значення.

Слід зазначити, що показники рентабельності активів, власного капіталу, сукупного капіталу, діяльності, оборотності активів та поновлення основних засобів нижче встановленого оптимального значення. Вказане пояснюється тим, що проектний профіль підприємства був налаштований на випуск високорентабельної продукції. З розпадом СРСР підприємство було змушене освоювати виробництво нових видів продукції, обсяги виробництва та збуту яких не дозволяють досягнути оптимальних значень рентабельності.

Оцінку ефективності управління Казенний завод порошкової металургії, проведено відповідно сукупності коефіцієнтів, які характеризують платоспроможність, ліквідність підприємства. Коефіцієнт зносу основних засобів становив: 0,79 та 0,73, зменшення коефіцієнта зносу основних засобів вказує на зменшення росту фізичного та морального зносу основних засобів, що відповідно зменшує витрати підприємства на ремонт та обслуговування основних засобів, а також збільшує продуктивність надання послуг за рахунок оновлення основних засобів. Коефіцієнт поновлення основних засобів становить: 0,022 та 0,100, відповідно збільшення коефіцієнта оновлення основних засобів вказує, що підприємство приділяє належну увагу щодо оновлення основних засобів, що приводить до збільшення продуктивності надання послуг та конкурентоспроможності. Коефіцієнт фінансової стійкості підприємства становить: 5,32 та 2,89 відповідно. Зменшення коефіцієнта фінансової стійкості вказує на залежність суб'єкта господарювання від позикового капіталу. Зростання боргових зобов'язань підвищує ризик, оскільки борги треба віддавати у визначений час і з певними відсотками.

Коефіцієнт покриття в періоді 2008—2010 становить: 17,53 та 3,36 відповідно, що свідчить про те, що зменшення коефіцієнта покриття вказує на недостатність обігових коштів для погашення боргів протягом року.

Коефіцієнт заборгованості протягом 2008—2010 років становив: 0,03 та 0,18 відповідно, що свідчить про ріст залученого капіталу по відношенню до власного та на те, що підприємство послабило свою фінансову стійкість. Чим менша частка власних коштів у обороті, тим нижча платоспроможність підприємства, тим менші можливості скерування чистого прибутку на капітальні інвестиції та соціальні потреби.

Також встановлено, що обсяг реалізації товарної продукції в 2010 році збільшився на 58,3 % в порівнянні з 2009 роком.

Обсяги виробництва по заводу в цілому за 2010 рік були виконані в діючих цінах на 110,5 %, а в порівняльних — на 108,1 %. В порівнянні з 2009 роком обсяги виробництва товарної продукції в порівняльних цінах збільшились на 39,4 %, а в діючих цінах на 61,7 %. Зростання обсягів виробництва відбувалося за рахунок росту обсягів виробництва залізного порошку на 44,8 % та виробів на його основі на 57,3 %. Дані по виробництву відображені на графіках.

У 2010 році завод на експорт відвантажив продукції на суму 65380,6 тис. грн. Загальна сума експорту по залізному порошку становить 34504,15 тис. грн., а виробів на основі залізного порошку — 29319,5 тис. грн. В загальному обсязі виробництва продукція на експорт становить 58,9 %. В порівнянні з 2009 роком експорт збільшився на 24,9 %.

Для власного виробництва завод отримав імпортованих матеріалів і комплектуючих виробів на суму 6269,3 тис. грн. В порівнянні з 2009 роком обсяг імпортованих поставок збільшився на 8,8 %.

У 2010 році завод від виробництва товарної продукції отримав прибуток 6248,7 тис. грн. Рентабельність товарної продукції становить 6,0 %. Рівень рентабельності незначний тому, що недостатньо завантажені виробничі потужності, нестабільність цін на енергоносії, сировину та матеріали не дають змоги утримати ціни конкурентноздатними на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Упродовж 2008, 2009 та 2010 років дебіторська заборгованість збільшилась. Так, станом на 31.12.08 її розмір становить 2347,0 тис. грн., станом на 31.12.09 — 4784,0 тис. грн., станом на 31.12.10 — 6917,0 тис. грн., тобто за досліджуваний період дебіторська заборгованість збільшилась за рахунок авансування підприємств за товари, роботи, послуги.

За період 2008, 2009 та 2010 років кредиторська заборгованість зменшилась. Так, станом на 31.12.08 її розмір становить 22159,0 тис. грн., станом на 31.12.09 — 19987,0 тис. грн., станом на 31.12.10 — 20861,0 тис. грн. тобто за досліджуваний період кредиторська заборгованість була змінною.

Крім, того проаналізовано доходи підприємства та встановлено, що дохід підприємства має тенденцію до збільшення, а саме: сукупний дохід підприємства за 2008 рік становить 71,3 млн грн., у 2009 році 74,6 млн грн. та в 2010 року 120,8 млн грн. Найбільшу питому вагу в структурі сукупного доходу становлять доходи (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг).

Сукупні витрати підприємства протягом 2008, 2009 та 2010 року мають тенденцію до зростання в динаміці проаналізованого періоду. Так, у 2008 році сукупні витрати підприємства становлять 70,5 млн грн., у 2009 році становлять 77,2 млн грн., (збільшилась на 6,7 млн грн. в порівнянні із 2008).

Відповідно проведеного аналізу, згідно понесених витрат, питома вага змінних витрат по заводу становить 72,5 %, умовно-постійних витрат — 27,5 %. При збільшенні обсягів виробництва умовно-постійні витрати незначно зменшувались.

За результатами аналізу змін у структурі зобов'язань, встановлено їх стрімке зростання, що вказує на неефективне ведення претензійно-позовної роботи підприємством.

Проведеним дослідженням основних фінансових показників діяльності Підприємства встановлено, що Казенний завод порошкової металургії згідно фінансового результату за період 2008—2010 років отримував збиток, а саме: за 2008 рік — 2,0 млн грн., 2009 — 1,3 млн грн., 2010 рік — 1,0 млн грн., за останній роки збитки підприємства зменшувались але все рівно це є свідченням нестабільної діяльності підприємства протягом досліджуваного періоду. Тобто існує ризик, що в результаті прийняття неефективних управлінських рішень погіршується фінансовий стан підприємства.[5]

За результатами проведеного аналізу показників діяльності підприємства, оцінки виконання річних фінансових планів, можна сказати, що підприємство є фінансово стійким, за рахунок власних коштів покриває кошти, вкладені в активи, своєчасно розраховується зі своїми зобов'язаннями. Спостерігається виважена, раціональна організація й ефективне використання оборотних коштів. Наявність обігових коштів грає значну роль у формуванні фінансових ресурсів і показників фінансового стану: ліквідності, платоспроможності, поновлення, покриття. Ефективність використання обігових коштів вимагає постійного контролю, тільки в умовах стабільності підприємство може ефективно здійснювати свою виробничу та комерційну діяльність. Саме тому виникає потреба в аналізі стану власних коштів та ефективності їх використання. Аналіз стану власних обігових коштів підприємства і ефективності їх використання показав, що в даний момент за всіма основними параметрами підприємство знаходиться в достатньо сприятливих умовах, але й в подальшому керівництву підприємства доцільно забезпечувати аналіз і контроль за ефективним використанням обігових коштів. Так, на Підприємстві значення показників рентабельності активів, власного капіталу, сукупного капіталу, діяльності нижче встановленого оптимального значення. Вказане пояснюється тим, що проектний профіль підприємства був налаштований на випуск наукомісної продукції.

Фінансова стійкість підприємства передбачає ефективне використання обігових коштів. Охарактеризувати, яка частина оборотних коштів сформована за рахунок власних джерел, дозволяє коефіцієнт стабільності та показники ліквідності. На підприємстві існує позитивна тенденція цих показників. Виходячи із вищевикладеного, діяльність підприємства, яка оцінюється за сукупністю коефіцієнтів, що характеризують активи, майновий стан, платоспроможність та ліквідність, мали нестабільний характер.

Казенний завод порошкової металургії розробив концепцію стратегічного розвитку де при незмінній формі власності та безумовній підтримці державних структур в частині залучення фінансових ресурсів, інвестиційної та інноваційної діяльності полягає у збереженні власне підприємства, його розвитку у своїй галузі за основними видами виробництва та створення нових напрямків, які дозволять більш ефективно використати можливості заводу.

Глибока спеціалізація заводу в такій галузі народного господарства України, як порошкова металургія, має на увазі дуже високий рівень взаємодії та кооперації з провідними галузями машинобудування (автомобільна промисловість, авіа- та ракетобудування, сільгоспмашинобудування, приладобудування і т.ін.) і підкреслює те, що стратегічний розвиток підприємства, що працює в галузі порошкової металургії, неможливий без розвитку вищезгаданих галузей машинобудування [6].

З урахуванням великої наукоємності галузі однією з найважливіших умов успішного розвитку підприємства є забезпечення тісної співпраці з провідними академічними та галузевими науковими закладами з метою розробки та впровадження сучасних технологій та розробок, маючи великий експортний потенціал.

Згідно розробленої концепції казенний завод порошкової металургії (далі — КЗПМ), яку було надано Мінпромполітики, останнім відповідні рішення щодо введення концепції по стратегічному розвитку не приймалися.

Згідно з наказом від 01.02.2005 р. №28 "Про затвердження переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні" затвердженого Державним комітетом України з питань технічного регулювання та споживчої політики та зареєстрованим в Міністерстві юстиції України від 04.05.2005 р. за №466/10746 до продукції, яка виробляється на КЗПМ та яка підлягає обов'язковій сертифікації, відносяться тільки складові частини дорожніх транспортних засобів. Відповідно до договору від 24.06.2010 №1189.1.20 між КЗПМ та ДП "Державний автотранспортний науково-дослідний і проєктний інститут" виконані науково-технічні роботи з встановлення відповідності цих деталей вимогам нормативно-технічної документації. Отримано сертифікат відповідності, який зареєстровано у Реєстрі за №УА1.009.0102806-10 на виробу [4].

Найбільш експортованим видом продукції заводу є порошок залізний розпильний, який сьогодні поставляється в Німеччину, Австрію, Іспанію, Хорватію, Туреччину, Грузію, Росію, Білорусію та Казахстан. Починаючи з 2010 року, ввезення порошку залізного в країни Євросоюзу можливе тільки при дотриманні законодавства Європейської хімічної асоціації — REACH. Заводом були виконані необхідні заходи і порошок пройшов процедуру попередньої реєстрації та отримав реєстраційний номер. Свідоцтво про попередню реєстрацію виробництва залізного порошку КЗПМ на відповідність Регламенту Євросоюзу №1907/2006 (REACH) дає право на поставки порошку до країн Євросоюзу до 2013 року.

Формування цінової політики на КЗПМ відбувається відповідно до законодавства, а саме: відповідно до Закону України "Про ціни і ціноутворення" від 03.12.1990 року з відповідними змінами та доповненнями, Закону України "Про захист економічної конкуренції" від

11.01.2001 року, Методичних рекомендацій з формування собівартості продукції (робіт, послуг) у промисловості, затверджених наказом Міністерства промислової політики України від 09.07.2007 №373 та стандарту КЗПМ "Порядок оформлення і встановлення договірних цін на продукцію виробничо-технічного призначення, послуг виробничого характеру" СТП 147 2-02.01:2008, згідно законодавства ціни на продукцію заводу вільні, державне регулювання цін відсутнє [3].

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, органом управління не ведеться належна робота для покращення роботи Казенного заводу порошкової металургії та не приймаються відповідні рішення щодо її покращення. Мінпромполітики України не дотримано законодавства України вищезазначених кодексів та законів, а також не внесено зміни до Статуту щодо інформації про статутний фонд КЗПМ, які підлягають обов'язковій державній реєстрації (ч.3 ст.4 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних та фізичних осіб — підприємців" від 15.05.2003 р. №755 — ІУ).

Також Мінпромполітики не виконало розпорядження Кабінету Міністрів України щодо пропозиції про перетворення казенних підприємств.

Згідно розробленої концепції КЗПМ, яку було надано Мінпромполітики, останнім відповідні рішення щодо введення концепції по стратегічному розвитку не приймалися.

Крім того, проведеним аналізом встановлено, що виробнича діяльність не є збитковою. Однак через нестачу обігових коштів залучаються аванси від замовників, що призводить до нарахування та відрахування значних сум податків на прибуток, і, як наслідок, підприємство має збитки. Також використання обігових коштів Казенного заводу порошкової металургії показує, що підприємство функціонує в достатньо стабільних умовах господарювання, але з метою подальшого підвищення ефективності використання оборотного капіталу та покращення фінансового стану в цілому, доцільно розробити заходи по підвищенню економічної ефективності роботи підприємства, а саме: звернути увагу на проблеми, пов'язані з реалізацією продукції, введенням нових видів продукції, розробленням концепцій стратегічного розвитку для зниження матеріальних та енергетичних затрат, відсутністю відділу маркетингу і сповільненням росту виторгу нових видів продукції.

Література:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 №436-І.
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 №435-ІУ.
3. Закон України "Про ціни та ціноутворення" від 03.12.1990 №507-ХІІ.
4. Наказ від 01.02.2005 р. №28 "Про затвердження переліку продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні".
5. Фінансова звітність підприємства.
6. Аудиторський звіт фінансово-господарської діяльності Казенного заводу порошкової металургії за період 2008—2010 роки.

Стаття надійшла до редакції 01.08.2011 р.